

Geheel doordrongen van het denkbeeld dat Nederland-in-engere-zin na de bevrijding 'vernieuwd' moest worden, wilde zij o.m. zeggen, 'dat ons staatsbestel met de veranderde omstandigheden en met de ervaringen van de laatste tijd rekening (zou) moeten houden', en dat 'reeds van den beginne aan ruimschoots gelegenheid (zou) bestaan tot vrije gedachtenwisseling over dit belangrijke onderwerp en naar voren brengen van denkbeelden en voorstellen' – moest zij nu óók iets zeggen dat op Indië betrekking had? Die vraag legde zij telegrafisch aan van Starckenborgh voor. Hij adviseerde haar, eveneens telegrafisch, niet verder te gaan dan 'in redevoering eventueel zeggen: 'Ook het staatsbestel van Nederlands-Indië en de plaats van elk der gebiedsdelen in de eenheid van het koninkrijk zullen bijzondere aandacht vergen.' Dit zal wel teleurstelling geven maar niets zeggen is nog erger.'¹

Toen de koningin op 20 maart haar toespraak hield, zei zij niets over Indië.

Ongeveer drie weken later, 12 april, kwamen de ministers van buitenlandse zaken en van koloniën, van Kleffens en Welter, in Batavia aan. Wij kennen de bijzonderheden over het beraad tussen Welter en van Starckenborgh niet maar uit de gebeurtenissen die er op volgden, wordt duidelijk dat zij het op drie punten eens werden, twee 'negatieve' en één 'positief'; de 'negatieve' waren dat ook Welter duidelijk zou maken dat er, zolang Nederland bezet was, geen sprake zou zijn van wijziging in de Indische staatsinrichting en dat hij het contact met de *Gapi* uit de weg zou gaan, het 'positieve' punt dat, als koningin en kabinet daarmee accoord konden gaan, de gouverneur-generaal in de toespraak waarmee hij op 16 juni de nieuwe zitting van de Volksraad zou openen, zou meedelen dat na de oorlog een conferentie zou worden gehouden van vertegenwoordigers van Nederland, Nederlands-Indië, de Antillen en Suriname ter bespreking van een nieuwe structuur van het koninkrijk.

De twee 'negatieve' conclusies waren de eerste die Welter openbaar maakte: ongeveer een week na aankomst zei hij in een ontmoeting met de pers dat er pas sprake zou kunnen zijn van staatsrechtelijke hervormingen als de oorlog was afgelopen en een herzien Nederlands staatsbestel weer normaal functioneerde (de gehele Europese pers onderschreef dit standpunt, met uitzondering van het *Algemeen Indisch Dagblad* en *Kritiek en Opbouw*, de inheemse dagbladen uitten hun teleurstelling). Hij voerde in die dagen talrijke gesprekken, ook met leden van de Volksraad

¹ Telegram, 10 maart 1941, van van Starckenborgh aan de koningin (archieff kab. der koningin).